

Dr hab. Anita Adameczyk
Prof. nadzw. na Wydziale Nauk Politycznych i Dziennikarstwa
Uniwersytetu im. A. Mickiewicza w Poznaniu

O c e n a

osiągnięć naukowo-badawczych, dorobku dydaktycznego i popularyzatorskiego oraz współpracy międzynarodowej dr Elżbiety Szyszlak ubiegającej się o nadanie stopnia doktora habilitowanego

Celem niniejszej recenzji jest odpowiedź na wynikające z art. 16 ust. 1 ustawy z dnia 14 marca 2003 roku o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz. U. 2014, poz. 1852 z późniejszymi zmianami) pytania czy osiągnięcia naukowe dr Elżbiety Szyszlak uzyskane po otrzymaniu stopnia doktora stanowią znaczny wkład Habilitantki w rozwój dyscypliny nauk o polityce? oraz czy dr Elżbieta Szyszlak wykazała się istotną aktywnością naukową w wyżej wymienionej dyscyplinie? W związku powyższym w pierwszej części recenzji dokonana zostanie ocena osiągnięcia naukowego dr E. Szyszlak, a następnie pozostały Jej dorobek naukowy i aktywność naukowa.

I. Sylwetka Habilitantki

Dr Elżbieta Szyszlak w maju 2001 roku uzyskała tytuł naukowy magistra politologii. W październiku tego samego roku została przyjęta na studia stacjonarne w Studium Doktoranckim Nauk o Socjologii, Filozofii i Polityce Uniwersytetu Wrocławskiego.

Stopień naukowy doktora nauk humanistycznych w zakresie dyscypliny nauk o polityce uzyskała w 2006 roku. Stopień ten został Jej nadany uchwałą Rady Instytutu Politologii Uniwersytetu Wrocławskiego z 23 czerwca 2006 roku na podstawie dysertacji zatytułowanej „Kościół Ewangelicki Augsburskiego Wyznania na czeskim Śląsku Cieszyńskim”. Została ona napisana pod kierunkiem prof. Bernarda Albina. Pomyślnie zakończony przewód doktorski stworzył podstawy do awansu na stanowisko adiunkta. Habilitantka została zatrudniona na nim w październiku 2006 roku w Zakładzie Badań Wschodnich Instytutu Studiów Międzynarodowych Uniwersytetu Wrocławskiego.

Dr E. Szyszlak, jak wykazała w załączonych dokumentach ma predyspozycje do pracy naukowej. Potwierdza to Jej aktywność naukowo-badawcza, współpraca z czeskimi i słowackimi naukowcami, wizyty studyjne w Czechach, które były niezbędne do prowadzenia badań zjawisk i procesów związanych ze zmianami etnicznymi w Republice Czeskiej.

II. Ocena osiągnięcia naukowego będącego podstawą wniosku o nadanie stopnia naukowego doktora habilitowanego

Zgodnie z art. 16 ust. 2 ustawy z dnia 14 marca 2003 roku o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki do postępowania habilitacyjnego może być dopuszczona osoba spełniająca dwa zasadnicze warunki. Pierwszym z nich są osiągnięcia naukowe (po uzyskaniu stopnia doktora) stanowiące znaczny wkład w rozwój określonej dyscypliny naukowej w formie dzieła lub cyklu publikacji powiązanych tematycznie. Kolejny warunek związany jest z istotną działalnością naukową.

We wniosku o przeprowadzenie postępowania habilitacyjnego dr Elżbieta Szyszlak wskazała do oceny monografię zatytułowaną „Etniczność w kontekstach bezpieczeństwa. Mniejszość romska w Republice Czeskiej”, wydaną we Wrocławiu 2015 roku (Oficyna Wydawnicza Arboretum).

Tytuł powyższej monografii oddaje jej merytoryczną zawartość. Ma ona prawidłową strukturę. Składa się ze wstępu, 4 rozdziałów, zakończenia, spisu tabel i wykresów oraz bibliografii.

Habilitantka podjęła się w niej niewątpliwie istotnego zagadnienia z naukowego poznania. Zajęła się badaniem problematyki etniczności, która w państwach Europy Środkowej (Polsce, Czechach, Słowacji) do końca lat 80. XX wieku była zaniedbana z naukowego punktu widzenia. Jej rozwój nastąpił dopiero wraz ze zmianami politycznymi i społecznymi w tej części Europy. Istotny wpływ przyniosły także globalizacja i perspektywa członkostwa ww. państw w UE, a później ich obecność w strukturach europejskich. Zainteresowanie tym zjawiskiem systematycznie wzrastało, co było związane z emancypacją mniejszości narodowych i etnicznych od początku lat 90. XX wieku. Zmianie uległa polityka wobec tych grup, dzięki której pojawiło się ustawodawstwo chroniące ich odmienność oraz instytucje wspierające ich działalność społeczno-kulturową. To zaowocowało aktywnością mniejszości na niemalże wszystkich płaszczyznach życia, czyniąc to zjawisko niezmiernie dynamicznym. Żywiołowość owych zmian sprawiała, że zagadnienia związane z mniejszościami szybko się dezaktualizowały. W związku z tym wymagały bieżących analiz.

Badania problematyki mniejszościowej charakteryzują się interdyscyplinarnością. Poza podejściem prawnym, socjologicznym i politologicznym, dr E. Szyszlak proponuje eksplorację tego zagadnienia z perspektywy nauk o bezpieczeństwie. Podmiotem swoich badań uczyniła mniejszość romską w Czechach, a przedmiotem jej położenie w kontekście bezpieczeństwa społecznego i kulturowego.

Dr E. Szyszlak w swojej monografii postawiła przed sobą kilka celów badawczych, wśród których było: „1) ukazanie relacji między kategoriami etniczności/problematyką mniejszościową a bezpieczeństwem w warunkach państwa demokratycznego i przy braku otwartego konfliktu; 2) analiza sytuacji mniejszości romskiej w Republice Czeskiej; 3) ukazanie przyczyn i uwarunkowań procesu włączania problematyki romskiej w zakres bezpieczeństwa, różnych aspektów tego zjawiska oraz poziomów, na których ono występuje”. Po określeniu celów ogólnych, a później szczegółowych Habilitantka sformułowała następujące tezy:

- „kwestia związku między problematyką mniejszości narodowych i etnicznych a bezpieczeństwem jest niezwykle złożona i rozległa, i w rezultacie można ją analizować z wielu perspektyw, uwzględniających zarówno wpływ czynników zewnętrznych, jak i wewnętrznych, wynikających z jej „charakteru”, na który składają się czynniki demograficzne (m.in. liczebność i rozmieszczenie danej grupy i jej struktura wiekowa), kulturowe (m.in. system wartości i styl życia preferowane w kulturze danej grupy, poziom jej kohezji i hermetyczności kulturowej), społeczne (m.in. zróżnicowanie społeczne, poziom patologii społecznych dotyczących grupę) i polityczne (m.in. potencjał i zdolność mobilizacji politycznej grupy)” (s. 11);
- „zagadnienia związane z bezpieczeństwem coraz wyraźniej wpływają na położenie mniejszości romskiej w Europie” (s. 11);
- „ proces ten związany jest w dużej mierze ze swoistym „podwójnym” charakterem tejże społeczności etnicznej: autochtonicznym a jednocześnie allochtonicznym” (s. 12).

Powyższe tezy nie mają waloru odkrywczego. W praktyce i literaturze przedmiotu dominuje pogląd wyrażony w powyższych tezach. Okoliczności te nie umniejszają jednak jakości rozprawy naukowej przedstawionej do recenzji.

Dla realizacji powyższych zamierzeń badawczych Habilitantka wskazała na wykorzystanie metody: analizy dokumentów (która w mojej ocenie nie jest metodą lecz techniką badawczą), analizy systemowej, instytucjonalno-prawnej i porównawczą. Z analizy przedłożonej do oceny monografii wynika, że Habilitantka zastosowała ponadto metody właściwe dla nauk historycznych oraz decyzyjną, które nie zostały wyróżnione.

Dokonując oceny monografii autorstwa dr E. Szyszlak należy stwierdzić, iż dokonała trafego wyboru analizy podmiotu swoich rozważań czyli mniejszość romską w kontekście bezpieczeństwa. Obszarem swoich badań uczyniła Republikę Czeską, w której mniejszość ta stanowi najliczniejszą społeczność wśród innych mniejszości narodowych i etnicznych. Za wyborem grupy oraz terytorium przemawiał fakt, iż Romowie nie byli i nie są pozytywnie

odbierani przez społeczeństwo większościowe Czech. Swoją niechęć manifestują oni między innymi poprzez organizację antyromskich pochodów czy ataki na Romów.

W powyższej monografii na uwagę zasługuje pierwszy rozdział dotyczący mniejszości narodowych i etnicznych w kontekstach bezpieczeństwa. Należy zgodzić się z Autorką, że byt mniejszości ma związek z zachowaniem ich bezpieczeństwa ekonomicznego, co przejawia się w ich pozycji ekonomicznej i rzutuje na codzienne życie. Dotyczy to także bezpieczeństwa kulturowego, będącego niezbędnym elementem zachowania swojej tożsamości i odrębności. W tym kontekście Autorka wymieniła czynniki egzogenne i endogenne mające pozytywny i negatywny wpływ na ich bezpieczeństwo kulturowe (Tabela 1, s. 38). Ponadto, jak zaznaczyła dr E. Szyszlak odczuwane zagrożenia przez członków mniejszości narodowych i etnicznych nie zawsze pokrywały się z zagrożeniami ogółu społeczności danego państwa. W tym rozdziale analizie poddano także kwestię mniejszości w kontekście teorii sekurytyzacji, pozamilitarnych sektorów bezpieczeństwa: kulturowego i społecznego, ze szczególnym uwzględnieniem zjawiska wykluczenia społecznego, teorii konfliktów społecznych i politycznych oraz teorii ekstremizmu politycznego.

W części drugiej traktującej o Romach przed 1993 rokiem. Habilitantka porusza kwestie ich asymilacji, którą realizowano poprzez osadzanie ich w obozach pracy dla jednostek aspołecznych, zobligowanie do przejścia na osiadły tryb życia czy przymusowe przesiedlenia w celu ich rozproszenia. Za trafne w tym rozdziale uznaję stwierdzenie, że „W polityce realizowanej w stosunku do społeczności romskiej w latach 1945-1989 upatruje się jedną z najważniejszych, jeśli nie najważniejszą, przyczynę obecności problemów. Negowanie odrębności kulturowo-etnicznej zahamowało proces emancypacji narodowościowej tej społeczności i miało negatywne skutki dla zachowania jej wartości i obyczajów” (s. 80). W rozdziale drugim zwrócono uwagę na wpływ, jaki dla kształtowania polityki państwa czeskiego w stosunku do Romów miało i ma stanowisko organizacji międzynarodowych. Pewien niedosyt w tym rozdziale związany jest z brakiem odniesień do działań władz mających wpływ na późniejszą marginalizację Romów w społeczeństwie większościowym. Nie poruszono problemu przymusowej sterylizacji romni w Czechosłowacji, który apogeum miał w latach 70. XX wieku. Ponadto w tej części zabrakło rozwinięcia wątku dotyczącego przenoszenia dzieci pochodzenia romskiego do szkół specjalnych.

W trzecim rozdziale Habilitantka skupiła się na obecności problematyki romskiej w życiu polityczno-społecznym Republiki Czeskiej w kontekście bezpieczeństwa. Przedmiotem swoich rozważań uczyniła tutaj przede wszystkim proces sekurytyzacji. Pokazała polityczny

dyskurs o społeczności romskiej, który nierozzerwalnie związany był i jest z antycyganizmem. Zjawiskiem, które podtrzymują czeskie ugrupowania skrajnie prawicowe oraz populistyczni politycy. Zaprezentowała ponadto proces włączania problematyki etnicznej (romskiej) do zainteresowań, kompetencji podmiotów i instytucji systemu bezpieczeństwa Republiki Czeskiej, odpowiedzialnych za realizację zadań z zakresu polityki bezpieczeństwa i porządku publicznego.

W ostatnim rozdziale Habilitantka odwołując się do wybranych aspektów bezpieczeństwa społecznego i kulturowego Romów prawidłowo odniosła się do problemów związanych z wykluczeniem społecznym tej społeczności. Zbyt mało miejsca poświęciła jego przyczynom. Za istotne w tej części monografii należy uznać podkreślenie dotyczące odejścia czeskich Romów od języka romani i kultury w stronę tzw. „kultury biedy” (s. 204), co ma wpływ na ich kryzys tożsamości.

Reasumując należy stwierdzić, iż:

- oceniana monografia jest najbardziej dojrzałym opracowaniem dr E. Szyszlak;
- Habilitantka napisała pracę w sposób przystępny i zrozumiałym językiem, choć w niektórych fragmentach monografii posługiwała się językiem publicystycznym, np. „polityka Pragi”, „konceptje polityki Pragi wobec Romów”, „władze w Pradze” (podczas, gdy miasto nie może być podmiotem polityki tylko władze) czy „uwolniono się od problemu mniejszości, który pozostał przy Bratysławie” (s. 111);
- Habilitantka nie określiła cezur czasowych podjętych rozważań, choć pierwsza mogłaby wynikać z utworzenia Republiki Czeskiej jako suwerennego bytu państwowego;
- Habilitantka błędnie przygotowała bibliografię szczególnie w części dotyczącej „Źródeł”, które powinny być podzielone na akty prawne i dokumenty (raporty, ekspertyzy, strategie, plany rządowe);
- należy ubolewać nad tym, że rozdziały nie zostały zakończone podsumowaniem czy refleksjami;
- Habilitantka miała kłopoty z oficjalną nazwą państwa będącego przedmiotem badań, np. na stronie 79 pisząc o pierwszym spisie ludności w 1947 roku napisała, iż spis ludności „wykazał stosunkowo dużą liczbę Romów w Czechach”. Pragnę nadmienić, iż w 1947 roku oficjalna nazwa państwa brzmiała Republika Czechosłowacka; na stronie 84 Autorka porównuje strukturę narodowościową w 1991, 2001 i 2011 roku na terenie „Republiki Czeskiej”, podczas gdy podczas pierwszego spisu ludności w 1991 roku była to Czeska i Słowacka Republika Federacyjna; na stronie 83 napisano „umowa między Czechosłowacką Republiką Socjalistyczną a Demokratyczną Republiką Wietnamu z 1950 roku” – gdy

obowiązywały wówczas nazwy Republika Czechosłowacka i Socjalistyczna Republika Wietnamu;

- Habilitantka w sposób rzeczowy i pełny scharakteryzowała mniejszość romską w Republice Czeskiej opierając swoje rozważania na solidnej bazie źródłowej, głównie czeskiej. Dotyczyło to także części poświęconej polityce władz wobec Romów (realizowanej przez władze centralne, lokalne oraz tzw. polityce zerowej tolerancji) i rozwiązaniom prawno-instytucjonalnym. Godne uwagi są także fragmenty dotyczące programów pomocowych dla Romów w kontekście zachowania bezpieczeństwa i porządku. Zagadnienia te są mało opisane w polskiej literaturze;
- wywody zawarte w poszczególnych rozdziałach pracy stoją na odpowiednim poziomie merytorycznym;
- godne odnotowania jest zaproponowanie przez Habilitantkę definicji bezpieczeństwa kulturowego mniejszości narodowych i etnicznych, charakterystyki specyficznych jej cech, jak również analizy czynników egzogennych i endogennych wpływających na możliwości zachowania bezpieczeństwa kulturowego mniejszości narodowych i etnicznych;
- Habilitantka uwypukliła „etniczny” wymiar bezpieczeństwa społeczności lokalnych, zarówno w perspektywie teoretycznej, jak i formie studium przypadku;
- Habilitantka w zakończeniu potwierdziła swoją umiejętność w formułowaniu wniosków;
- wartością dodaną pracy jest analiza sytuacji Romów w Czechach z perspektywy politologicznej oscylującej wokół zagadnień bezpieczeństwa oraz polityki narodowościowej naszych południowych sąsiadów.

Habilitantka przygotowała pracę, którą można uznać za pionierską. W literaturze rodzimej wyżej wskazany problem badawczy nie został poddany tak gruntownej analizie. Mało jest opracowań dotyczących mniejszości narodowych i etnicznych, a szczególnie romskiej w kontekście ich bezpieczeństwa. Z tego względu oceniana praca i tym samym jej cel należy uznać za oryginalny.

Ponadto dr E. Szyszlak wykazała w pracy pogłębioną wiedzę na temat mniejszości romskiej w Republice Czeskiej. Oparła ją na bogatej literaturze zarówno polskiej, jak i czeskiej. W rezultacie powstała praca bardzo ciekawa z poznawczego punktu widzenia oraz dojrzała naukowo.

Odnotować należy, że zalety recenzowanej pracy przewyższają jej niedociągnięcia. Recenzowaną pracę należy ocenić zatem pozytywnie. Powyższe wywody pozwalają stwierdzić, iż przedstawiona do oceny praca może być uznana za znaczny wkład Habilitantki

w rozwój nauk społecznych dyscyplinie nauk o polityce i być podstawą do ubiegania się o stopień naukowy doktora habilitowanego w ww. dyscyplinie.

III. Pozostałe osiągnięcia naukowo-badawcze

Poza dorobkiem naukowym wskazanym jako osiągnięcie naukowe będące podstawą wniosku o stopień naukowy doktora habilitowanego, Habilitantka opublikowała 38 innych publikacji.

Na dorobek wypracowany po uzyskaniu stopnia doktora składają się: monografia „Śląski Kościół Ewangelicki Augsburskiego Wyznania na Zaolziu: od polskiej organizacji religijnej do Kościoła czeskiego” wydana w 2007 roku; redakcja i współredakcja 7 książek; publikacja 28 artykułów będących rozdziałami książek, 9 artykułów w czasopismach naukowych (w języku polskim i czeskim) oraz 6 recenzji monografii naukowych. Na uwagę zasługuje także fakt, iż Habilitantka dokonała tłumaczenia z języka czeskiego na polski 10 artykułów naukowych.

Artykuły w części prac zbiorowych lub czasopismach naukowych wydane zostały w Polsce w różnych ośrodkach akademickich (Wrocław, Warszawa, Poznań, Toruń, Katowice, Lublin) oraz w Czechach (Ostrava, Banská Bystrica, Opava). Ich wartość podnosi opublikowanie ich w czasopismach umieszczonych na liście B i C prowadzonej przez Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego.

W dorobku naukowym dr E. Szyszlak wyróżniono cztery nurty zainteresowań. Pierwszy z nich dotyczył problematyki etnicznej państw Europy Środkowej, ze szczególnym uwzględnieniem Republiki Czeskiej i Republiki Słowackiej. W nim Habilitantka postawiła nacisk na politykę narodowościową, położenie mniejszości narodowych i etnicznych (szczególnie romskiej), jak i relacje między etnicznością a bezpieczeństwem oraz religią. Jest to najważniejszy wątek obszaru badawczego dr E. Szyszlak. Odnosi się do tego monografia wskazana jako główne osiągnięcie. Poza tym Habilitantka była współredaktorką trzech monografii zbiorowych zatytułowanych „Kwestia romska w kontekście bezpieczeństwa wewnętrznego” (Wrocław 2013), „Kwestia romska w polityce państw i w stosunkach międzynarodowych” (Wrocław 2012) oraz „Konflikty etniczne i wyznaniowe a funkcjonowanie systemów bezpieczeństwa narodowego. Wybrane aspekty” (Kraków 2015). Mimo, iż Habilitantka podjęła się trudu zaproszenia do ww. projektów naukowców z różnych ośrodków w kraju, jak i zagranicą, to jednak nie popełniła w nich żadnego artykułu. Wg rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 1 września 2011 roku w sprawie kryteriów oceny osiągnięć osoby ubiegającej się o nadanie stopnia doktora habilitowanego (Dz. U. 2011, Nr 196, poz. 1165) redakcja czy współredakcja prac nie została

zaliczona do oceny osiągnięć naukowo-badawczych (§4), a jedynie autorstwo lub współautorstwo.

Mniejszości romskiej na Słowacji dotyczył tekst „Kwestia romska na Słowacji”, w: „Kwestia romska w polityce państw Europy Środkowej i Wschodniej”, pod red. T. Szyszlak, Wrocław 2011. Z kolei polityce etnicznej Republiki Czeskiej poświęcona została część monografii zbiorowej - „Polityka etniczna Republiki Czeskiej”, w: „Polityka etniczna współczesnych państw Europy Środkowo-Wschodniej”, red. H. Chałupczak, R. Zenderowski, W. Baluk, Lublin 2015; „The Ethnic Policy of the Czech Republic”, w: „Ethnic Policy in Contemporary East Central European Countries”, ed. by H. Chałupczak, R. Zenderowski, W. Baluk, Lublin 2015).

Do nurtu tego obszaru badawczego Habilitantka zaliczyła także artykuł „Kwestia romska w Polsce i w Europie Środkowej: wprowadzenie” w tomie czasopisma „Wschodnioznawstwo” z 2014 roku (autoreferat, s. 12). Trudno jednak odnieść się do tego materiału z uwagi na to, że nie został on dołączony, a wg załącznika nr 3 ma tylko 3 strony (s. 5).

Podsumowując ten nurt zainteresowań należy stwierdzić, iż Habilitantka w tym obszarze popeliła 2 artykuły (trudno bowiem zaliczyć, jako artykuł trzystronicowy materiał opublikowany w czasopiśmie „Wschodnioznawstwo”) i 3 współredakcje (nie zaliczane do dorobku naukowego). Odnosząc się do nich należy stwierdzić, iż Habilitantka poruszyła w nich tematykę leżącą w kręgu Jej głównego nurtu zainteresowań, a mianowicie mniejszości narodowych i etnicznych ze szczególnym uwzględnieniem Romów. Ukazała ich sytuację na Słowacji oraz Czechach skupiając się na ich położeniu, polityce władz wobec nich, jak i problemie wykluczenia.

Drugi nurt zainteresowań Habilitantki dotyczył kwestii wyznaniowych, a szczególnie problematyki konfesyjnej w Republice Czeskiej i na Słowacji oraz luteranizmie na Śląsku Cieszyńskim. Do najważniejszych osiągnięć w pierwszym z wymienionych obszarów zaliczyła 4 publikacje zatytułowane: „Kościół rzymskokatolicki w Republice Czeskiej”, („Przegląd Religioznawczy” 2007, nr 4), „Sytuacja Kościołów i związków wyznaniowych w Czechach i na Słowacji po 1989 roku: podobieństwa i różnice” („Przegląd Zachodni” 2010, nr 1), „Pravoslavna cerkva na čes'kih zemláh u XX stoliki” („Istoriá religij v Ukraïní” 2008, kn. 1), „Kościół i religia w życiu Czechów”, w: „Polska, Czechy, Słowacja: oblicza religijności” pod red. J. Budniak, A. Kasperek, Katowice 2011.

Poza nimi, wg załącznika nr 3, Habilitantka opublikowała jeszcze wiele innych artykułów, których nie dołączyła do materiałów. Dotyczy to np. publikacji: „Czeskie kościoły

u progu XXI wieku – w poszukiwaniu tożsamości”, w: „Państwo-społeczeństwo-religia we współczesnej Europie”, pod red. M. Mroza, T. Dąbrowskiego, Toruń 2009, „Kościoły luterzańskie na Śląsku Cieszyńskim 1871-1945”, w: „Kościoły luterzańskie na ziemiach polskich (XVI-XX w.). Pod zaborami i obcym panowaniem”, pod red. J. Kłaczka, T. 2, Toruń 2012, „Stosunki państwo-Kościół w Czechach i na Słowacji po 1993 roku”, w: O wielowymiarowości wadań religioznawczych”, pod red. Z. Drozdowicza, Poznań 2009.

W publikacjach z tego obszaru (dołączonych do materiałów) dr E. Szyszlak podjęła się próby analizy relacji państwo - Kościół w Czechach i na Słowacji, rozwiązań prawno-instytucjonalnych wpływających na sytuację Kościołów i związków wyznaniowych, jak również innych uwarunkowań i czynników decydujących o dzisiejszej kondycji organizacji konfesyjnych w państwach powstałych po rozpadzie Czechosłowacji. Zajęła się ponadto sytuacją i aktywnością Kościołów luterzańskich w Republice Czeskiej i Polsce oraz relacjom między konfesją a etnicznością.

Trzecim nurtem badań dr E. Szyszlak były relacje między konfesją a etnicznością. Dotyczył on związku mniejszości polskiej na Zaolziu z Kościołem ewangelicko-augsburskim, który odgrywał znaczącą rolę w podtrzymywaniu tożsamości etnicznej Polaków na tym obszarze. Do najważniejszych osiągnięć z tego zakresu Habilitantka zaliczyła: monografię *Śląski Kościół Ewangelicki Augsburskiego Wyznania na Zaolziu: od polskiej organizacji religijnej do Kościoła czeskiego*, (Wrocław 2007). Pozycja ta nie została dołączona do przesłanych materiałów, z tego powodu trudno ją ocenić.

W tym nurcie, Habilitantka za godny wyróżnienia uznała także artykuł „Etniczność bez religii? Rozważania o czeskiej areligijności”, w: „Religia w konfliktach etnicznych we współczesnym świecie”, pod red. A. Szabaciuk, D. Wybranowski, R. Zenderowski, Lublin 2016. Nie dołączyła go jednak do materiałów przez co trudno jest do niego się ustosunkować, a jak sama napisała w autoreferacie zasługuje on na uwagę „ze względu na fakt, iż jego główną tezą jest wskazanie jako jednej z najważniejszych przyczyn obojętności religijnej współczesnego społeczeństwa czeskiego, należącego do najbardziej zsekularyzowanych w Europie, brak związków między etnicznością a religią” (s. 15).

Ostatnim polem badawczym była problematyka społeczno-polityczna Republiki Czeskiej i Republiki Słowackiej. Choć nie stanowi ona integralnej części z zagadnieniami etnicznymi, to jednak ma związek z zainteresowaniami Habilitantki ww. państwami. Do osiągnięć w tym zakresie Habilitantka zaliczyła: redakcję pracy „Współczesna Słowacja. Sytuacja wewnętrzna i pozycja międzynarodowa”, (Wrocław 2010), rozdziały w pracach zbiorowych: „Republika Czeska: aspiracje i możliwości”, w: „Polityka zagraniczna: aktorzy,

potencjały, strategię”, pod red. T. Łoś-Nowak (Warszawa 2011); „Państwo czechosłowackie jako próba realizacji idei wspólnoty Czechów i Słowaków”, w: „Żyje, żyje duch słowiański: rozważania nad ideą Słowiańszczyzny”, pod red. I. Kuźma, P. Schmidt (Toruń 2009); „Bezpieczeństwo kulturowe małych państw - wyzwania i zagrożenia: casus Słowacji”, w: „Współczesne bezpieczeństwo kulturowe”, pod red. P. Żarkowski, S. Topolewski (Siedlce 2014).

W ww. publikacjach dr E. Szyszlak poruszyła kwestie dotyczące sytuacji politycznej na Słowacji, polityki zagranicznej, gospodarczej i regionalnej rządu słowackiego oraz problematyki wyznaniowej i narodowościowej w tym państwie. W ramach innego artykułu odniosła się do zagadnienia bezpieczeństwa kulturowego Słowacji. Z kolei w publikacjach poświęconych Republice Czeskiej, Habilitantka, odwołała się do polityki zagranicznej rządu tego państwa po 1992 roku, podmiotów odpowiedzialnych za jej realizację. Popełniła także artykuł dotyczący okresu, kiedy obecna Republika Czeska i Republika Słowacka tworzyły jedno państwo. Scharakteryzowała w nim czynniki, które zadecydowały o tym, że wspólnota czesko-słowacka w konfrontacji z rzeczywistością okazała się iluzją. Postawiła tezę, że nie udało się zbudować silnej więzi między tymi narodami, wspólnej tożsamości czechosłowackiej, które przesądziły o niepowodzeniu idei wspólnego państwa.

Dokonując oceny osiągnięć naukowo-badawczych, poza głównym osiągnięciem wskazanym w autoreferacie, należy stwierdzić, że:

- trudno jest odnieść się czy ocenić wszystkie artykuły wyszczególnione w załączniku nr 3, ponieważ tylko niektóre z nich zostały dołączone do dokumentacji;
- publikacje dr Elżbiety Szyszlak (złożone w dokumentacji) zostały przygotowane prawidłowo pod względem merytorycznym i językowym oraz na podstawie bogatej czeskiej i słowackiej bazy źródłowej;
- Habilitantka należy do nielicznego grona badaczy w Polsce, zajmujących się problematyką kwestii narodowościowych i wyznaniowych Republiki Czeskiej i Republiki Słowackiej, w tym mniejszości romskiej;
- spośród 38 artykułów wymienionych w załączniku nr 3, 18 z nich dotyczyło zagadnień wyznaniowych, a 12 narodowościowych;
- swoje wyniki badań dr E. Szyszlak publikowała, poza Polską, w Republice Czeskiej, Republice Słowackiej i Ukrainie w językach ww. państw.

W związku z powyższym stwierdzam, że osiągnięcia naukowo-badawcze dr Elżbiety Szyszlak zarówno pod względem ilościowym, jak i jakościowym spełniają wymagania stawiane osobom ubiegającym się o stopień naukowy doktora habilitowanego.

IV. Indeks Hirscha/ liczba cytowań wg bazy Web of Science

Wg Harzing's Publish Or Perish indeks Hirscha dla Habilitantki wynosi 2 (dla E. Pałka). Liczba cytowań wg bazy Web of Science równa jest 0.

V. Kierowanie międzynarodowymi lub krajowymi projektami badawczymi lub udział w takich projektach

Dr E. Szyszlak nie kierowała międzynarodowymi projektami badawczymi, ani nie brała w nich udziału. Była kierownikiem projektu zatytułowanego „Śląski Kościół Ewangelicki Augsburskiego wyznania na Zaolziu. Od polskiej organizacji religijnej do Kościoła czeskiego” w ramach wewnętrznych projektów badawczych Uniwersytetu Wrocławskiego. Była wykonawcą projektu „Polityka etniczna współczesnych państw Europy Środkowo-Wschodniej”, którego kierownikiem naukowy był prof. dr hab. Henryk Chałupczak. Pełniła ponadto funkcję koordynatora projektu „Publikacja numeru rocznika „Wschodnioznawstwo” za rok 2014, obejmującego dział dotyczący ewolucji polityki etnicznej państw Europy Środkowo-Wschodniej w stosunku do Romów” wyłonionego podczas konkursu Urzędu Marszałkowskiego Województwa Dolnośląskiego w 2014 roku.

VI. Wygłoszenie referatów na międzynarodowych lub krajowych konferencjach

Po uzyskaniu stopnia doktora Habilitantka czynnie brała udział łącznie w 19 konferencjach, z których 8 odbyło się w Czechach, na Słowacji i Ukrainie. Ich tematyka związana była bezpośrednio z problematyką leżącą w kręgu zainteresowań badawczych Habilitantki. Dotyczyły one kwestii religijnych w Czechach i na Słowacji oraz zagadnień związanych z mniejszościami narodowymi i etnicznymi.

Wystąpienia Habilitantki spotykały się z życzliwym przyjęciem, co potwierdzam na podstawie własnych obserwacji, ponieważ w niektórych konferencjach z Jej udziałem także uczestniczyłam.

Udział w konferencjach wymienionych w załączniku nr 4 nie zostały potwierdzone odpowiednią dokumentacją dołączoną do przesłanych materiałów.

VII. Osiągnięcia dydaktyczne i w zakresie popularyzacji nauki

Dr Elżbieta Szyszlak legitymuje się dorobkiem dydaktycznym i popularyzatorskim. Na Uniwersytecie Wrocławskim prowadziła zajęcia dydaktyczne na kierunkach: Bezpieczeństwo międzynarodowe, Bezpieczeństwo narodowe, Politologia i Stosunki międzynarodowe. Wśród nich należy wymienić między innymi: „Bezpieczeństwo kulturowe”, „Narody i kwestie narodowe”, „Narody i mniejszości narodowe”, „Religie we współczesnym świecie”, „Przemiany polityczno-społeczne w krajach Europy Środkowo-Wschodniej po 1989 roku”. Łącznie prowadziła 18 przedmiotów w ramach oferty

dydaktycznej w Instytucie Studiów Międzynarodowych Uniwersytetu Wrocławskiego oraz 1 przedmiot w Instytucie Politologii Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej im. Angelusa Silesiusa w Wałbrzychu – od lutego do czerwca 2008 roku).

Habilitantka w ramach swojej aktywności naukowej prowadziła także seminaria dyplomowe na kierunku stosunki międzynarodowe (specjalność wschodnia) oraz bezpieczeństwo narodowe.

Jej praca dydaktyczna została wysoko oceniona przez studentów (na podstawie ankiet studenckich). W skali od 1 do 6 nie była niższa niż 5 (w roku akademickim 2014/2015 wynosiła 5,63). Ponadto, w 2014 roku, za osiągnięcia organizacyjne i dydaktyczne Rektor Uniwersytetu Wrocławskiego przyznał dr E. Szyszlak nagrodę. A wcześniej (2007 rok) nagroził Ją za osiągnięcia naukowe.

W ramach popularyzacji nauki Habilitantka zorganizowała w Instytucie Studiów Międzynarodowych Uniwersytetu Wrocławskiego wykłady gościnne naukowców z Czech (np. dr Roman Baron, doc. dr hab. Tomáš Jarmara, dr Martin Jemelka, prof. dr hab. Michal Kubát) i Niemiec (dr Ondřej Klipa).

Dr E. Szyszlak w ramach swej aktywności dydaktycznej prowadziła wykłady na Wyższej Szkole Górniczej–Uniwersytecie Technicznym w Ostrawie, będąc uczestnikiem Programu Erasmus. Poświęcone były one sytuacji mniejszości narodowych i etnicznych w Polsce, polityce etnicznej Polski, kwestii aspiracji Ślązaków i Kaszubów, polityce kulturalnej Polski, systemowi bezpieczeństwa kulturowego Polski, mniejszości romskiej w Europie. Poza tą uczelnią współpracowała z czeskimi naukowcami z: Uniwersytetu im. T. G. Masaryka w Brnie, Uniwersytetu Karola w Pradze, Uniwersytetu w Ostrawie oraz słowackimi naukowcami z: Uniwersytetu im. M. Bela w Bańskiej Bystrzycy i Uniwersytetu Technicznego im. P.J. Šafárika w Koszycach (nie udokumentowane w przesłanych materiałach).

Należy odnotować, iż z inicjatywy Habilitantki podpisano umowę o bilateralnej współpracy partnerskiej pomiędzy Instytutem Studiów Międzynarodowych Uniwersytetu Wrocławskiego a Katedrą Nauk Społecznych Uniwersytetu Ostrawskiego w maju 2008 roku.

VIII. Opieka naukowa nad studentami

Dr E. Szyszak w wyniku pełnionej opieki naukowej nad studentami wypromowała „kilkanaście” osób, które otrzymały tytuł licencjata na kierunku stosunki międzynarodowe. Pełniła rolę recenzenta „kilkudziesięciu” prac licencjackich i magisterskich na kierunkach bezpieczeństwo narodowe, bezpieczeństwo międzynarodowe i stosunki międzynarodowe.

Habilitantka aktywnie współpracowała z kołami naukowymi działającymi w Instytucie Studiów Międzynarodowych Uniwersytetu Wrocławskiego. W organizowanych przez nie

debatach i konferencjach brała udział w charakterze eksperta (brak potwierdzenia w przekazanych materiałach).

IX. Pozostałe formy aktywności naukowej

W ramach popularyzacji nauki dr E. Szyszlak współpracowała np. z Fundacją Integracji Społecznej PROM we Wrocławiu (czego efektem jest publikacja naukowa pod Jej redakcją). W „Przeglądzie Zachodnim” oraz „Polish Sociological Review” była recenzentką publikowanych tam artykułów (brak potwierdzenia w przekazanych materiałach).

O dużej aktywności naukowej Habilitantki świadczy między innymi fakt, że jest członkinią 4 polskich organizacji naukowych (wśród których można wymienić np. Polskie Towarzystwo Nauk Politycznych w Warszawie, Centrum Badań Partnerstwa Wschodniego we Wrocławiu czy Polskie Towarzystwo Ludoznawcze we Wrocławiu) oraz 1 działającej poza granicami kraju, a mianowicie Společnost pro církevní právo w Pradze. Ponadto Habilitantka podjęła współpracę z Kongresem Polaków w Republice Czeskiej w Czeskim Cieszynie.

X. Inne uwagi

Pomimo osiągnięć na polu naukowo-badawczym czy popularyzatorskim należy zauważyć, iż forma w jakiej dokumenty zostały złożone do recenzji pozostawia wiele do życzenia. Artykuły w pracach zbiorowych czy czasopismach naukowych nie zostały usystematyzowane w odpowiednim segregatorze wg np. daty wydania. Ponadto Habilitantka nie przedłożyła wszystkich swoich publikacji (wg załącznika nr 3). Brakuje np. monografii wyszczególnionej na 2 pozycji (dołączono jedynie ksero strony tytułowej i spis treści) oraz książek wydanych pod redakcją Habilitantki (wg listy 6 książek, tomów), poza jedną zatytułowaną „Współczesna Słowacja: sytuacja wewnętrzna i pozycja międzynarodowa” (2010).

Spośród 28 artykułów opublikowanych w książkach (wg załącznika nr 3) Habilitantka przedłożyła jedynie 11 z nich. Poza tym z 9 artykułów opublikowanych w czasopismach naukowych dostarczyła jedynie 5.

Brak tych materiałów nie pozwala na rzetelne dokonanie oceny działalności naukowej i badawczej Habilitantki, mimo iż nie były one wskazane jako osiągnięcia naukowe.

Za uchybienie formalne uznaję także nie dołączenie do materiałów zaświadczenia o przyjęciu do druku, ani wydruku artykułu „Etniczność bez religii? Rozważania o czeskiej areligijności”, w: „Religia w konfliktach etnicznych we współczesnym świecie”, pod red. A. Szabaciuk, D. Wybranowski, R. Zenderowski, Lublin 2016. Uwypuklam ten fakt z uwagi na

to, iż w autoreferacie na s. 15 Habilitantka zalicza go do najważniejszych osiągnięć w nurcie swoich badań, a mianowicie relacjach między konfesją a etnicznością.

Ponadto Habilitantka nie udokumentowała swojej aktywności konferencyjnej. Nie przedłożyła dokumentów poświadczających Jej zaangażowanie w organizację konferencji, współpracę z organizacjami wymienionymi w Załączniku nr 4 (s. 6) oraz czasopismami (s. 7).

Do dokumentów nie został dołączony załącznik nr 2.

Habilitantka nie brała udziału w zespołach eksperckich i nie wykonała żadnej ekspertyzy na zamówienie organów władzy publicznej, samorządu terytorialnego czy innych podmiotów realizujących zadania publiczne.

Pomimo, iż dorobek popularyzatorski i w sferze współpracy międzynarodowej nie koresponduje ze wszystkimi kryteriami o których mowa w §5 rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 1 września 2011 roku w sprawie kryteriów oceny osiągnięć osoby ubiegającej się o nadanie stopnia doktora habilitowanego (Dz. U. 2011, Nr 196, poz. 1165), to jednak należy uznać go za wystarczający. Tym samym stwierdzam, że dr E. Szyszlak spełnia kryterium dysponowania odpowiednim dorobkiem dydaktycznym, popularyzatorskim i w zakresie współpracy międzynarodowej.

Konkluzja

Konkludując stwierdzam, że dr Elżbieta Szyszlak posiada znaczące osiągnięcia w pracy naukowo-badawczej, dydaktycznej oraz popularyzatorskiej. Jej osiągnięcie naukowe zatytułowane „Etniczność w kontekstach bezpieczeństwa. Mniejszość romska w Republice Czeskiej” stanowi znaczny wkład do naukowego poznania uwarunkowań aktywności czeskich Romów z perspektywy ich bezpieczeństwa społecznego i kulturowego. W ten sposób spełnia wymogi określone w art. 16 ustawy z dnia 14 marca 2003 roku o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki. W związku z powyższym opowiadam się za dopuszczeniem dr E. Szyszlak do dalszych etapów postępowania w przewodzie habilitacyjnym i popieram wnioski o nadanie Jej stopnia naukowego doktora habilitowanego w dziedzinie nauk społecznych w dyscyplinie nauk o polityce.

Poznań, 4 lipiec 2016 rok

